

Xabier Coluig
escriptor

Jesús Massip i Fonollosa, l'"arxiver líric" (14/21)

Jesús Massip va néixer a la ciutat de Roquetes el 6 de febrer de 1927, fill de Teresa Fonollosa i Francesc Massip, descendent d'una família d'artistes de la fusta, originària del País Valencià. Biografiat el 2014 per l'escriptor Xabier Garcia, recordava alguns moments de la seva infància amb aquestes paraules: "El [record] més antic ve datat amb l'adveniment de la República, el 14 d'abril de 1931. No és, però, per la data que el recordo, sinó pel grup de gent que venia per la carretera de Tortosa amb la bandera republicana. Un record notable, només tenia quatre anys, i vaig veure com el seguici arribava a l'ajuntament i defenestrà el retrat del rei. Després, la guerra, una imatge en aquest cas molt dura, tractant-se d'atrocitats com les que es van viure. Amb tot, també hi havia satisfaccions, perquè algunes classes les fèiem a dalt del Castell de la Suda per por dels bombardeigs. [...]".

El 1944 va traslladar-se a Barcelona, on va acabar el batxillerat a l'Institut Balmes. Acte seguit, va iniciar la llicenciatura de Ciències Naturals a la Universitat de Barcelona, però, per raons familiars, va haver de tornar a Tortosa el 1948. Com que la Universitat de Barcelona no li permetia continuar els seus estudis de Ciències Naturals a distància, va decidir de començar una carrera de Dret. Els anys que hi va dedicar, en paraules de Xabier Garcia, "van ser fonamentals per al futur de la seva vida, perquè hi havia en joc tres fets bàsics als quals Massip sempre ha donat resposta: la seva formació jurídica -tan important per a les tasques de recerca històrica d'arxius a què finalment es dedicà-; la formació d'una família, que s'anà perfilant en el curs d'aquells anys i es concretà el 1956, quan contragué matrimoni amb Maria Cinta Bonet, mestra [...]. I un tercer fet, el seu compro-

mis polític amb Catalunya, que l'ha caracteritzat en tot moment [...]. L'obra de Massip -oral en la docència [com a professor d'Història de l'Art i d'Història del Dret de la Delegació de la Universitat a Distància de Tortosa] i escrita en els periòdics, llibres i enciclopedies- es mou en la història jurídica, l'ordenament arxivístic i la recerca historicoartística -totes tres molt vinculades a Tortosa i a la seva diòcesi- així com en la creació poètica, l'anàlisi crítica (també en les traduccions realitzades) i en la divulgació periodística de la cultura i el pensament, a través de la revista *Geminis* (Tortosa, 1952-1961)".

Amb motiu de l'edició facsimil d'aquesta històrica revista cultural, que va publicar el 2005 la Diputació de Tarragona conjuntament amb l'Ajuntament de Tortosa, Jesús Massip va escriure, a mena de pròleg, un text, alguns fragments del qual citem a continuació. "*Geminis* va néixer fa mig segle d'una dèria literària de joventut que anava des de feia algun temps, i de la qual volíem deixar constància. [...] Com que només érem dos, se'ns va ocórrer de batejar-la *Geminis*. No pensàvem en la mitologia, però Gerardo Diego ens ho va recordar en el primer contacte denominant-nos Càstor i Pòl·lux. Potser el que ens hi va decidir, finalment, va ser la bivalència del nom: era un títol que es podia llegir igual en català com en castellà si prescindíem de l'accent. I nosaltres la volíem catalana ni que en aquell moment no fos possible, tant per raons de censura com per la poca traça que encara teníem per escriure en la nostra pròpia llengua. [...] En principi érem Gerard Vergés i jo mateix [...]. Nascuda *Geminis*, el 1951, la nòmina es va anar ampliant: primer amb alguns dels nostres professors (Manyà, Alsina, González Cirer) i amb altres tortosins coneguts (Ma-

nuel Beguer o Maties Ballester Cairat), després amb els amics lletraferits de la Universitat de Barcelona on estudiàrem (F. Casamajó, J. A. González Casanova, Alfonso Carlos Comín, el tortosí M. Pérez Bonfill, els germans Ribas i Piera). Finalment connectàrem amb Madrid mitjançant José M. de Quinto, amb qui compartíem estius infantils a Arnes [...]. Amb ell vaig conèixer Alfonso Sastre, els Goytisolo, Ignacio Aldecoa. Però també vaig entrar en contacte amb els consagrats de les tertúlies del Cafè Gijón [...]. Va haver de passar encara un cert temps pel contacte amb els poetes catalans: Carles Riba, Maria Manent... [...]. Havíem descobert, gràcies sobretot a mossèn Manyà, que Catalunya, i el català, existien també en el món intel·lectual. Però ens l'havien esborrada, i sense Manyà hauríem tardat més temps encara a retrobar-la. Tot ho vam haver d'aprendre alhora: la llengua, la història, la política. Sort que des dels quinze anys -i jo abans i tot- haviem conegut el canonge Manyà [...]. L'altre topall, la censura. Al primer número, vam publicar en català un conte de J. M. Roig i Raventós. Al número 2, un escrit de mossèn Manyà. Ens vam atrevir a fer "una prosa poètica" en català per a l'editorial del número 3, però ja no va passar, ens obligaren a traduir-la; un conte meu anava en el mateix número. La nostra

vocació era decidida, el que no teníem era el domini suficient per escriure en vers, que finalment va ser l'únic a cosa que se'ns permeté de publicar en català, atesa la suposada innocuïtat de la poesia. [...] Així, va publicar-se a *Geminis* l'única esquela de Carles Riba a la premsa catalana: a la nostra revista vam "colar" el text com un poema i, obtingut el visat, es va publicar en majúscules i requadrat amb negre com corresponia [...]".

La creació poètica de Jesús Massip, més enllà de *Geminis*, ha portat a la publicació d'alguns poemaris de gran bellesa. La seva predilecció per l'economia de llenguatge troba en la composició lírica anomenada *tanka* un aliat i un vehicle d'expressió perfecte. Una *tanka* és una estrofa clàssica japonesa de 31 síl·labes repartides en 5 versos segons l'esquema 5-7-5-7-7, que ja havia utilitzat freqüentment Carles Riba, principal influència poètica del nostre protagonista. Així, formen la seva obra poètica *Libro de ausencias* (1954), encara en castellà; *Llibre d'hores* (1989), primera col·laboració entre Massip i el pintor i gravador Frederic Mauri; *Cendra vivent* (2002), una catarsi en vers conseqüència directa de la mort de l'esposa del poeta; *La terra encesa* (2011), una col·laboració amb el pintor Domènec Corbella, que Massip va dedicar al Rector de Vallfogona; *Bíbliques* (2017), un llegat en forma de testament espiritual que va portar el poeta a autoafirmar-se com un "agnòstic cristià"; i *Personatges i paisatges* (2020), una recopilació de personatges il·lustres i de paisatges d'arreu del món que va conèixer.

La columna vertebral de la seva recerca històrica ha estat l'estudi del compendi jurídic conegut com a *Costums de Tortosa*, el primer codi de lleis escrit originàriament en català de tota la història. L'origen dels *Costums de Tortosa* és la carta de poblament atorgada

pel comte Ramon Berenguer IV de Barcelona el 30 de novembre de 1149, que establia les bases d'una nova administració no feudal, o menys feudal. Aquest document havia anat creixent en un seguit de costums no escrits al llarg del segle XII i principi del XIII, que comencen a ser posats per escrit sota el regnat de Jaume I, malgrat la reticència de la Senyoria -el llinatge dels Montcada i l'Orde dels Templers-, perquè s'estava configurant una legislació que atorgava als ciutadans un protagonisme inèdit fins aquella data. Aquest cos legal va culminar el 1272 amb la redacció del còdex conegut com a *Consuetudines*, impulsat per la Ciutat, impugnat per la Senyoria, però revisat i aprovat definitivament en Sentència Arbitral el 1277.

La recerca gairebé detectivesca que va conduir Massip per tal de fer-se amb alguna còpia d'aquest còdex va portar-lo per diferents latituds de la geografia espanyola on era plausible pensar que hi podia haver els antics documents de la corona catalanoaragonesa, però va ser finalment a Palma, a la Biblioteca March, on va adquirir un exemplar del *Llibre de les costums generals scrites de la insigne ciutat de Tortosa*, que es considera l'edició princeps (1539) dels *Costums de Tortosa*.

El 1988 va rebre el Premi Jaume I d'Actuació Cívica de la Fundació Carulla. El 1991 va ser nomenat Acadèmic corresponent per Tortosa de l'Acadèmia de Belles Arts Sant Jordi (Barcelona). El 2014 va obtenir el Premi Joan Martí i Miralles atorgat pel Col·legi d'Advocats de Tortosa. El 2015 li fou concedida la Creu de Sant Jordi "en reconeixement a la seva dedicació a la cultura des dels anys més difícils".

Jesús Massip va morir fa poc més d'un mes, el 27 de setembre, amb 94 anys d'edat.